

Sygn. akt III AUa 515/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2017 r.

**Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie:**

Przewodniczący: SSA Monika Kiwiorska-Pająk

Sędziowie: SSA Robert Kuczyński (spr.)

SSO del. Artur Tomanek

Protokolant: Magdalena Krucka

po rozpoznaniu w dniu 20 listopada 2017 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z odwołania E. G. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.

o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym

na skutek apelacji E. G. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 2 lutego 2017 r. sygn. akt IX U 1738/16

I. zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z dnia 24 października 2016 r. w ten sposób, że stwierdza, że E. G. (1) jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu w okresie od 1 września 2013 r. do 30 grudnia 2015 r.,

II. zasądza od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczyni kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

UZASADNIENIE

E. G. (1) odwołała się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z dnia 24 października 2016 r. stwierdzającej, że jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega ona obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu w okresie od 1.09.2013 r. do 30.12.2015 r.

Wyrokiem z dnia 2 lutego 2017 r., sygn. akt IX U 1738/16 Sąd Okręgowy we Wrocławiu IX Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił to odwołanie.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne.

E. G. (1) w okresie od 1.02.2001 r. do 31.08.2016 r. była zatrudniona w wymiarze pełnego etatu na stanowisku Zastępcy Dyrektora w przedsiębiorstwie (...) Sp. z o.o. z siedzibą we W.. W okresie zatrudnienia otrzymywała wynagrodzenie

wyższe niż minimalne wynagrodzenie za pracę i była z tego tytułu zgłoszona do ubezpieczeń społecznych jako pracownik. Pracodawca za miesiące od 01.2013 r. do 07.2013 r. i następnie od 09.2013 r. do 12.2013 r. oraz od 01.2014 r. do 07.2014 r. zadeklarował za E. G. (1) podstawę wymiaru w kwocie 0,00 zł, a za c 08.2013 r. w kwocie 13.800 zł. Przychód ze stosunku pracy za rok 2013 r. został wykazany na deklaracji PIT-11 w kwocie 13.800 zł, za lata 2014 r. i 2014 r. w kwocie 0.00 zł. Organ rentowy uznał, iż kwota 13.800 zł stanowi wynagrodzenie za miesiące od stycznia do sierpnia 2013 r. i tym samym w okresie tym podstawa wymiaru składek E. G. (1) wynosiła miesięcznie więcej niż minimalne wynagrodzenie za pracę. W okresach przypadających od 09.2013r. do 12.2015r. E. G. (1) nie otrzymała żadnego wynagrodzenia, a zatem podstawa wymiaru składek w w/w okresie wynosi 0.00 zł.

W spornym okresie ubezpieczona przestała otrzymywać wynagrodzenie z tytułu umowy o pracę ze względu na fakt, że (...) trwale utraciła zdolność regulowania swoich zobowiązań, czego konsekwencją było ogłoszenie upadłości (...).

Od 1.09.2004 r. prowadziła także pozarolniczą działalność gospodarczą pod firmą: E. G. (1) (...) z siedzibą w K.. Zaprzestała wykonywania tejże działalności w dniu 31.12.2015 r. Działalność ta została wykreślona z rejestru w dniu 04.10.2016 r. Od dnia 1.11.2012 r. do 30.12.2015 r. ubezpieczona była zgłoszona z tytułu działalności gospodarczej do obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy powołując przepisy art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 9, art. 11 ust. 2, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 4, art. 14 ust. 1, art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej z dnia 2.07.2004 r. wskazał, że skoro w okresie przypadającym od 09.2013 r. do 12.2015 r. E. G. (1) nie otrzymała żadnego wynagrodzenia od pracodawcy i w konsekwencji podstawa wymiaru składek w w/w okresie wynosiła 0.00 zł, to decyzja organu rentowego jest prawidłowa.

Z wyrokiem tym nie zgodziła się E. G. (1) i wywiodła apelację. Zaskarżyła w niej tenże wyrok w całości i zarzuciła mu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 9 ust. 1 a w zw. z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13.12.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego zastosowanie skutkujące błędnym uznaniem, że ubezpieczona pozostając w ważnym stosunku pracy z którego to nie ze swojej winy nie otrzymywała wynagrodzenia w okresie od 1.09.2013 r. do 30.12.2015 r., jako osoba prowadząca dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu w spornym okresie z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej; art. 6 pkt 1 w zw. z art. 8 ust. 1 oraz art. 13 pkt 1 ustawy o s.u.s poprzez ich błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że warunkiem podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozostawania w stosunku pracy obok faktycznego pozostawania w zatrudnieniu jest dodatkowo faktyczna wypłata wynagrodzenia przez pracodawcę na rzecz pracownika; naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na wynik pracy, tj. art. 227 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów oraz dokonanie ich oceny w sposób wybiórczy, wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego polegający na całkowitym pominięciu dowodów zgłoszonych przez ubezpieczoną w odwołaniu od zaskarżonej decyzji wydanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, co skutkowało niepełnym ustaleniem stanu faktycznego sprawy.

Podnosząc powyższe skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uchylenie zaskarżonej decyzji i orzeczenie że ubezpieczona jako osoba pozostająca w spornym okresie w ważnym stosunku pracy nie podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym i wypadkowym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył.

Apelacja jest uzasadniona.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy wprawdzie dokonał prawidłowych – niespornych ustaleń faktycznych jednakże na ich podstawie wyprowadził nietrafne wnioski, co w konsekwencji doprowadziło do błędnej wykładni przepisu art. 9 ust. 1 a ustawy systemowej.

Spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do wykładni art. 9 ust. 1 a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i ustalenia, czy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe E. G. (1) w okresie od 1.09.2013 r. do 30.12.2015 r. stanowiło wynagrodzenie za pracę ustalone w umowie o pracę zawartej z firmą (...) Sp. z o.o. choć faktycznie nie wypłacone czy w związku z tym w grę wchodzi obowiązek zapłaty składek z równoległe prowadzonej działalności gospodarczej.

Sąd Okręgowy stosując art. 9 ust. 1a u.s.u.s. w stanie faktycznym sprawy, użyte w tym przepisie pojęcie "podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe" interpretuje jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 tej ustawy.

Według Sądu Apelacyjnego, co do zasady nie można się zgodzić z taką wykładnią art. 9 ust. 1a u.s.u.s. Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę, że przepis art. 9 ust. 1a wchodzi w skład art. 9 u.s.u.s., który reguluje generalnie instytucję zbiegu tytułów objęcia ubezpieczeniem społecznym i określa w jaki sposób taki zbieg przekłada się na zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym z każdego z tytułów. Ze zbiegiem tytułów ubezpieczenia mamy do czynienia wtedy, gdy jedna osoba wykonuje kilka rodzajów działalności, z którymi wiąże się obowiązek ubezpieczenia społecznego (art. 6 u.s.u.s.). W doktrynie tytuły obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowych zostały podzielone na dwie kategorie - "tytuły bezwzględne" i "tytuły ogólne", a różnica pomiędzy nimi polega na tym, że w pierwszym przypadku nigdy nie może dojść do zwolnienia z obowiązku ubezpieczenia, a w drugim istnieje taka możliwość, a ubezpieczenie może mieć ewentualnie charakter dobrowolny (por. I. Jędrasik-Jankowska: Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego, t. 1-2, Warszawa 2009, s. 99). Do tytułów bezwzględnych należą tytuły ubezpieczenia wymienione w art. 9 ust. 1 u.s.u.s., a więc te, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1, 3, 10, 18a, 20 i 21 u.s.u.s. Pozostałe tytuły ubezpieczenia, niewymienione w tym przepisie, są kwalifikowane jako ogólne tytuły ubezpieczenia. Z art. 9 ust. 1 u.s.u.s. wynika zasada, że w przypadku zbiegu u danej osoby kilku tytułów bezwzględnych ubezpieczenia dochodzi do kumulacji obowiązków ubezpieczenia z tych tytułów, co oznacza powstanie obowiązku odprowadzania składek od każdej z tych działalności zarobkowych. W sytuacji natomiast zbiegu tytułu bezwzględnego z tytułem ogólnym obowiązek ubezpieczenia powstaje co do zasady tylko z tytułu bezwzględnego. Zasada ta nie ma jednak charakteru bezwarunkowego. Odstępstwo od powyższej zasady (art. 9 ust. 1 u.s.u.s) wprowadza bowiem art. 9 ust. 1a u.s.u.s., zgodnie z którym ubezpieczeni, których podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, służby, pobierania świadczenia szkoleniowego, świadczenia socjalnego, zasiłku socjalnego lub wynagrodzenia przysługującego w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie w przeliczeniu na okres miesiąca jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a, podlegają również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów.

Z okoliczności sprawy wynika, że E. G. (1) od dnia 1.02.2001r. do 31.08.2016 r. zatrudniona była w (...) Sp. z o.o. na podstawie umowy o pracę za wynagrodzeniem przekraczającym wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę. Jednocześnie od 1.09.2004 r. prowadziła pozarolniczą działalność gospodarczą pod firmą (...) z siedzibą w K.. Z uwagi na zbieg tytułów ubezpieczenia podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom jedynie ze stosunku pracy. W spornym okresie nie otrzymała ona wynagrodzenia z tytułu umowy o pracę zawartej z (...) Sp. z o.o. z uwagi na problemy finansowe tejże Spółki. Na tej podstawie organ rentowy i w ślad za nim Sąd pierwszej instancji uznali, że niewypłacone E. G. (1) wynagrodzenie za pracę nie może zostać zaliczone do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, a dla ustalenia podstawy wymiaru składek znaczenie ma jedynie przychód, tj. wynagrodzenie otrzymane przez ubezpieczoną. Takie okoliczności stanowiły podstawę do ustalenia, że w okresie od września 2013 r. do grudnia 2015 r. skarżąca nie otrzymała żadnego wynagrodzenia ze stosunku pracy, wobec czego podstawa wymiaru składek w tym okresie wyniosła o zł. W konsekwencji uznano, że E. G. (1) jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność

gospodarczą podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu od 1.09.2013 r. do 30.12.2015 r. Powyższej argumentacji Sąd Apelacyjny nie podziela.

Wykładnia art. 9 ust. 1 a ustawy systemowej dokonana przez Sąd I (...) została przeprowadzona wyłącznie w oparciu o dosłowną wykładnię językową, z pominięciem konsekwencji społecznych i ekonomicznych, do jakich prowadzi taka interpretacja, a ponadto z pominięciem zasady słuszności i zakazu takiej wykładni przepisów, która prowadzi de facto do rozszerzenia zakresu obowiązków składkowych ubezpieczonego z naruszeniem zasady demokratycznego państwa prawa w rozumieniu art. 2 Konstytucji RP. W orzecznictwie przyjmuje się, że wykładnia systemowa, funkcjonalna i celowościowa art. 9 ust. 1a u.s.u.s prowadzi do wniosku, iż pojęcie "podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe" użyte w art. 9 ust. 1a u.s.u.s. należy rozumieć jako wynagrodzenie za pracę wynikające z treści stosunku pracy, a nie - jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 tej ustawy. Jeżeli zatem pracownik podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie ważnego stosunku pracy (art. 9 ust. 1 u.s.u.s.) - a ten fakt nie był w rozpatrywanej sprawie kwestionowany - którego elementem jest wynagrodzenie w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres jednego miesiąca i praca ta jest wykonywana, co nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty za nią uzgodnionego wynagrodzenia, to należy uznać, że pracownik ten nie podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a u.s.u.s. w sytuacji, gdy nie dochodzi do wypłaty należnego mu wynagrodzenia za pracę za dany okres, co jest równoznaczne z brakiem przychodu ze stosunku pracy w tym okresie w rozumieniu art. 4 pkt 9 u.s.u.s., mającego znaczenie dla określenia podstawy wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 u.s.u.s. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2013 r. I UK 484/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 6 kwietnia 2016 r. III AUa 798/15).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawie stwierdzić należy wbrew przekonaniu Sądu pierwszej instancji, że niewypłacone E. G. (1) wynagrodzenie za pracę spowodowane problemami finansowymi Spółki (...)Sp. z o.o. powinno być wliczone do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Sąd Apelacyjny podziela zarzuty skarżącej, że niezależnie od tego, czy osiągnęła ona przychód za sporne miesiące od firmy (...) Sp. z o.o., posiadała ona status ubezpieczonej z tytułu zatrudnienia na umowę o pracę u tego płatnika składek. Skoro miała faktycznie (a nie fikcyjnie czy pozornie) ustalone wynagrodzenie z tytułu ważnej umowy o pracę w wysokości przekraczającej wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę na okres jednego miesiąca, to nie podlegała ona w tym czasie obowiązkowo ubezpieczeniom z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Ustawodawca, stanowiąc normę art. 9 ust. 1a u.s.u.s., nie miał zamiaru obciążyć pracownika wykonującego pracę w ramach ważnie zawartego stosunku pracy dodatkowym poważnym zobowiązaniem o charakterze fiskalnym, jakim jest obowiązek zapłaty składek ubezpieczeniowych z tytułu objęcia dodatkowo z mocy prawa innym tytułem ubezpieczenia wyłącznie dlatego, że wbrew treści stosunku pracy pracodawca z naruszeniem prawa nie realizuje względem niego obowiązku wypłaty wypracowanego wynagrodzenia w ustalonej wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 stycznia 2015 r. III AUa 985/14 LEX nr 1649027, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 września 2013 r. III AUa 291/13, LEX nr 1369205). Jakkolwiek za sporne miesiące pracy ubezpieczonej wadliwie wykazano zerową podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia wynikającą z braku wypłat należnego jej wynagrodzenia od firmy (...) Sp. z o.o., to jednak prawidłowa wykładnia art. 9 ust. 1a u.s.u.s. wskazuje na brak podstaw do zmiany tytułu ubezpieczenia w miesiącach, w których faktycznie E. G. (1) pozostawała w stosunku pracy lecz nie otrzymywała wynagrodzenia określonego w wysokości przewyższającej minimalne wynagrodzenie.

Z tych względów Sąd Okręgowy dokonał błędnej wykładni art. 9 ust. 1 a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych uznając, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi przychód ze stosunku pracy, nie zaś wynagrodzenie wynikające ze stosunku pracy. W konsekwencji nie można było podzielić stanowiska Sądu pierwszej instancji w zakresie ustalenia, że skoro ubezpieczona nie osiągnęła minimalnego wynagrodzenia u płatnika składek (...) Sp. z o.o., to podstawa wymiaru składek wyniosła 0 zł i w konsekwencji podlega ona ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Stosunek pracy łączący ubezpieczoną z (...) Sp. z o.o. stanowi bezwzględny tytuł ubezpieczenia (art. 9 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy), mający pierwszeństwo przed tytułem ogólnym ubezpieczenia, jakim jest prowadzenie przez nią pozarolniczej działalności (art. 6 ust. 1 pkt 5 ww. ustawy).

Nie zasługiwał na uwzględnienie argument podnoszony przez organ rentowy na etapie postępowania apelacyjnego, że umowa o pracę zawarta pomiędzy E. G. (1) a firma (...) Sp. z o.o. miała charakter pozorny. Z materiału dowodowego wynika, że w ramach nawiązanego stosunku pracy otrzymywała ona do sierpnia 2013 roku wynagrodzenie za pracę, w tym premie przekraczające wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę. Płatnik składek za miesiąc sierpień 2013 r. zadeklarował podstawę wymiaru składek nawet w wysokości 13.800 zł, co stanowiło podstawę objęcia E. G. (1) ubezpieczeniem społecznym z umowy o pracę. Dodatkowo organ rentowy nie kwestionował prawidłowych ustaleń Sądu Okręgowego, że w okresie zatrudnienia otrzymywała ona od tego płatnika składek wynagrodzenie co oznacza, że ubezpieczona faktycznie świadczyła pracę na przez (...) Sp. z o.o.

Niezależnie od powyższego, w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, że w sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego, jej treść wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania oraz orzeczenia Sądu pracy i ubezpieczeń społecznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r. II UZ 52/99). Biorąc pod uwagę, że przedmiotem zaskarżonej decyzji było podleganie E. G. (1) obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, to zarzuty organu rentowego dotyczące pozorności stosunku pracy były bezprzedmiotowe. Wbrew stanowisku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przedmiot postępowania sądowego winien być determinowany zakresem decyzji i treścią odwołania, wobec czego rozpoznanie sprawy powinno nastąpić jedynie w kontekście podlegania E. G. (1) ubezpieczeniom społecznym, nie zaś na gruncie nieważności stosunku pracy. Z tych względów zarzuty organu rentowego nie mogły stanowić podstawy do podlegania odwołującej się ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Dodatkowo na marginesie stwierdzić także należy, że zarzut pozorności umowy o pracę z (...) Sp. z o.o. został zgłoszony dopiero na etapie postępowania apelacyjnego, co czyni go spóźnionym i oderwanym od niespornych ustaleń faktycznych.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzję organu rentowego stwierdzając, że E. G. (1) jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu w okresie od 1 września 2013 r. do 30 grudnia 2015 r.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu w postępowaniu apelacyjnym zawarte w punkcie II wyroku oparto na podstawie art. 98 k.p.c. § 9 ust. 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (ze zm.)

A zatem orzeczono jak w sentencji.

SSA Robert Kuczyński SSA Monika Kiwiorska-Pająk SSO del. Artur Tomanek

R.S.

(...)

(...)

(...)

(...)

(...)